



# LAG OCH RÄTT

**E-test vecka 4 på det vi hunnit göra hemma!**

**E-A-test vecka 7!**

**Vecka 2-7 Vt 2021**

# KONKRETISERING AV KUNSKAPSKRAV:

- Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Varför behöver vi lagar? Grundlagar-lagar-regler-oskrivna regler. Varför måste alla förstå vilka lagar som gäller?
- Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter. Normer, regler, lagar. Till exempel ska det vara lagligt att tiggas? ska man få döda i självförsvar?
- Rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet. Rättsväsendet, rättegång, påföljder
- Kriminalitet, våld och organiserad brottslighet. Brotts, Kriminalvårdens uppgifter och brottsoffers situation. Påföljder, rättssäkerhet



# SYFTE

- Eleverna ska utveckla sin förmåga att:  
reflektera över hur individer och samhällen  
formas, förändras och samverkar,
- Analysera samhällsstrukturer med hjälp av  
samhällsvetenskapliga begrepp och modeller,
- Uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till  
exempel aktuella samhällsfrågor och  
argumentera utifrån fakta, värderingar och olika  
perspektiv.
- reflektera över mänskliga rättigheter samt  
demokratiska värden, principer, arbetssätt och  
beslutsprocesser.



# DEL 1:

- SVERIGES GRUNDLAGAR!



# HUR KAN VI FÖRSÄKRA OSS OM ATT VÅRAT LAND STYR MOT DEMOKRATI?



Demokrati



Diktatur



## TACK VARE VÅRA GRUNDLAGAR!

- Fyra grundlagar (står över alla andra lagar):

### S.T.Y.R båten mot demokrati!

Successionsordningen - reglerna för vem som kan ärva tronen kung, drottning osv.

Tryckfrihetsförordningen - Den säger att du fritt kan ge ut böcker, tidningar och tidskrifter.

Yttrandefrihetsgrundlagen - Den säger att du har rätt att tycka och säga nästan vad du vill i radio, i tv och på webben. (inte rasism, diskriminering etc)

Regeringsformen - innehåller regler om riksdagens arbetsformer. (All makt utgår ifrån folket, fria val etc)



## DEL 2: OSKRIVNA REGLER, REGLER OCH LAGAR

### OSKRIVNA REGLER

- Oskrivna regler (normer) är hur man förväntas handla och bete sig.
- Uppfostran. Rätt/fel.
- Exempelvis inte tränga sig i kön, att hälsa på personer man känner.
- Normkonflikter kan uppstå när normer inte stämmer överens. Rapa efter maten?
- Vilka fler exempel på oskrivna regler finns i det samhälle vi lever i?



## SKRIVNA REGLER

- De skrivna reglerna är sådant som gäller vid speciella tillfällen. Exempelvis i finns regler som gäller när man är i skolan – ha med sig material, komma i tid osv. Inom fotbollen finns också regler som domaren och lagen måste förhålla sig till.
- Varför finns det skrivna regler?
- Vad har skolan för regler?





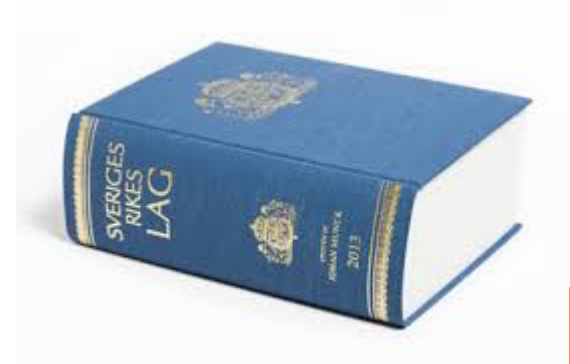
# EXEMPEL PÅ SKOLANS REGLER

- Vi kommer i tid till alla lektioner.
- Vi har med oss allt material till lektionerna, som lärobok, papper, penna.
- Visa varandra hänsyn och skapar tillsammans studiero på lektion erna
- Fusk förekommer inte
- Rökning och snusning är förbjudet.
- Vi trivs då skräpet hamnar i papperskorgen.



# LAGAR

- Är regler som gäller för hela samhället.
- beslutas av Sveriges Riksdag.
- Polisen ser till att lagar följs.
- Domstolarna ser till att man blir dömd eller friad.
- Man skiljer mellan allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar.



# VARFÖR FINNS LAGAR?

- Gör det enklare för oss att leva tillsammans. Tänk om det inte fanns lagar för exempelvis bilkörning!
- Gör livet tryggare. De skyddar oss mot att bli utsatta mot brott. Här hjälper Polisen till.
- Skyddar vår natur och miljö.
- Alla är lika inför lagen och lagar ger ett mer rättvist samhälle= RÄTTSÄKERHET.



# DEL 3 SVERIGES RÄTTSSYSTEM

## DOMSTOLAR: DE ALLMÄNNA DOMSTOLARNA

Tar hand om det som kallas brottsmål och tvistemål mellan personer.

Brottsmål: är till exempel stölder eller våldsbrott.

Tvistemål: frågor om skilsmässor eller arvstvister.

Vem ska få ärva mina föräldrars pengar nu när jag gift mig?

Ärenden är sådant som rör sig om exempelvis adoption eller konkurser.



# FÖRVALTNINGSDOMSTOLARNA

- Dömer i det som kallas för förvaltningsmål.
- Förvaltningsmål är tvister(när man inte kommer överens) mellan medborgare och myndigheter. (tex försäkringskassan eller kommunen)

Exempel; Jag kan överklaga beslut om arbetslöshets eller sjukförsäkring om jag anser att jag inte fått rätt utbetalning av pengar.



## TRE NIVÅER AV DOMSTOLAR:

### ○ **Tingsrätten**

48 tingsrätter i Sverige

I tingsrätten tas bland annat brottmål upp. Det kan vara exempelvis stölder eller våldsbrott.

### **Hovrätten:**

Det finns sex hovrätter i landet.

Om du inte är nöjd med en dom i tingsrätten kan du överklaga.

### **Högsta domstolen**

Högsta domstolen är unik och den ligger i Stockholm.

Detta är sista möjligheten att överklaga.



# RÄTTSVÄSENDET BESTÅR AV FLERA MYNDIGHETER:

- Polisen (ska se till att lagarna efterföljs och att lag och ordning finns i samhället.
- Åklagarmyndigheten (Är till för att ut starta upp brottsmål och föra de målsägandes talan (offrens)
- Ekobrottsmyndigheten (ska se till att få fatt de som till exempel fuskar med skatt eller bidrag.
- Kriminalvården. (ska hjälpa kriminella tillbaka till samhället, häkten, fängelser)



# POLISENS ARBETSUPPGIFTER

- BEVARA TRYGGHETEN FÖR ALLA MEDBORGARE
- FÖREBYGGA OCH FÖRHINDRA BROTT
- PASS
- TRAFIKFRÅGOR
- TILLSTÅND
- VAPENÄRENDEN
- NARKOTIKA FRÅGOR
- HITTEGODS
- FÖRUNDESÖKNING
- PATRULLERAR





# GENOMGÅNG 4 DEL 1: FRÅN BROTT TILL STRAFF FRÅN HANDLING TILL PÅFÖLJD

1 BROTTET BEGÅS

2 POLISANMÄLAN

3 GRIPANDE

4 FÖRUNDERSÖKNING

5 ÅKLAGAREN ANHÅLLER

6 DOMAREN BESLUTAR OM HÄKTNING

7 ÅKLAGAREN VÄCKER ÅTAL

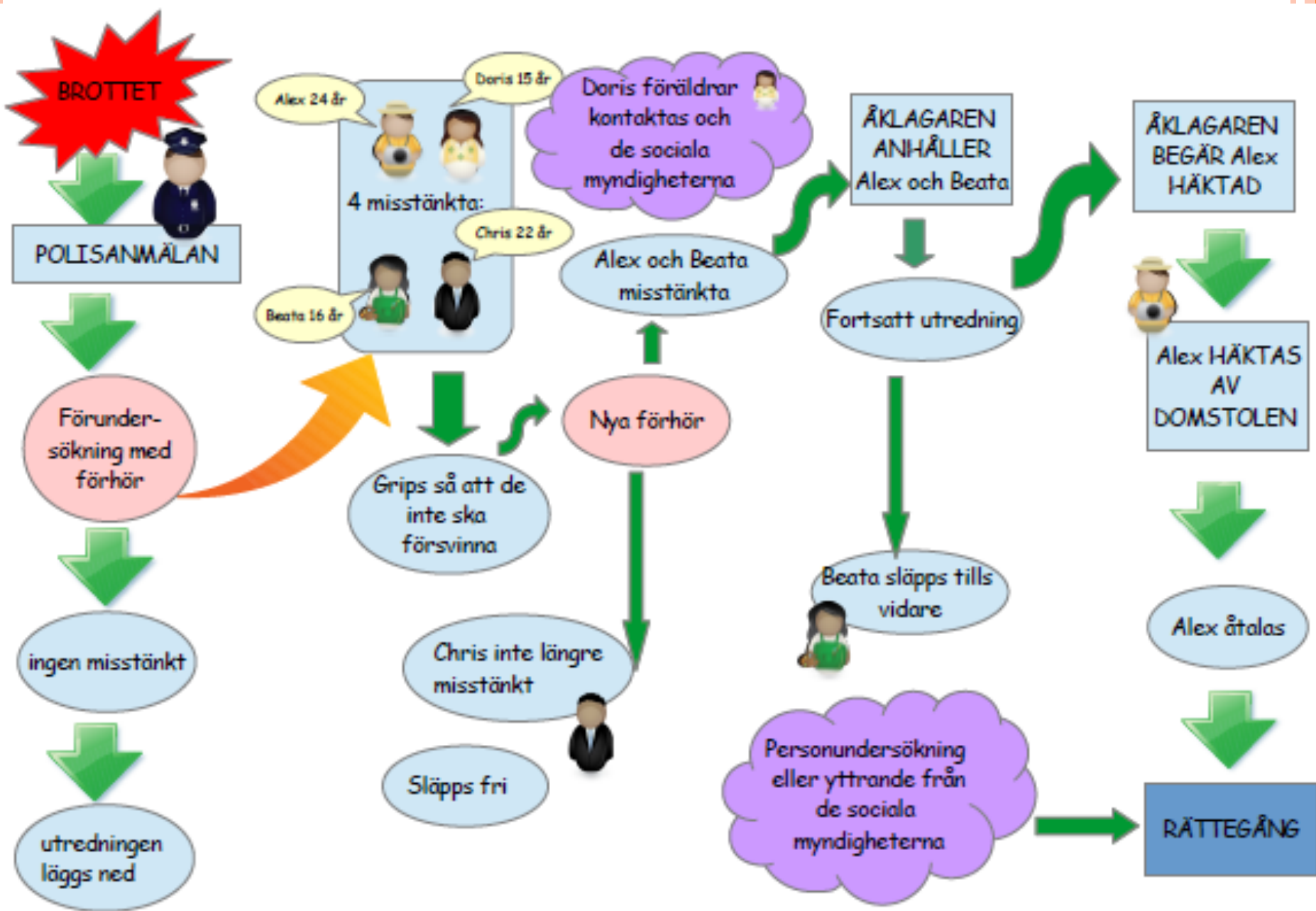
8 RÄTTEGÅNGEN



# VARFÖR HÄKTNING?

- HÄKTAS = HÅLLS I FÄNGSLIGT FÖRVAR
- FÖRHINDRA NYA BROTT
- KAN INTE GÖMMA SIG
- KAN INTE RÖJA UN DAN BEVIS
- KAN INTE FLY





# GENOMGÅNG 4 DEL 2: PERSONER I EN RÄTTEGÅNG

- DOMARE (ORDFÖRANDE) – JURIST
- NÄMNDEMÄN – DÖMER, ”VANLIGA MÄNNISKOR”
- NOTARIE – SKRIVER PROTOKOLL, JURIST
- MÅLSÄGARE – UTSATT FÖR BROTTET
- ÅKLAGARE – HJÄLPER MÅLSÄGAREN
- TILLTALAD – MISSTÄNKT FÖR BROTTET
- FÖRSVARSAADVOKAT – HJÄLPER TILLTALAD



# RÄTTEGÅNGEN

- BESTÄMDA REGLER HUR EN RÄTTEGÅNG SKA GÅ TILL
- ÅKLAGAREN OCH ADVOKATEN BERÄTTAR SIN VERSION AV HÄNDELSEN
- FÖRHÖR AV TILLTALAD, MÅLSÄGARE OCH VITTNEN
- SLUTPLÄDERING
- ENSKILD ÖVERLÄGGNING – DOMAREN OCH NÄMNDEMÄNNEN BESTÄMMER OM DEN TILLTALDE ÄR SKYLDIG/ICKE SKYLDIG PLUS EV. EN DOM
- ÖVERKLAGA DOMEN INOM 2 VECKOR
- DOMEN VINNERS LAGA KRAFT



# BEGREPP - RÄTTEGÅNG

- **MENED:** LJUGER VID EN RÄTTEGÅNG
- **PREJUDIKAT:** EN DOM SOM SEDAN FÖLJS AV DE LÄGRE DOMSTOLARNA VID LIKNANDE FALL.
- **PRÖVNINGSTILLSTÅND:** BEHÖVS FÖR ATT HD SKA TA UPP ETT FALL
- **LYCKTA DÖRRAR:** RÄTTEGÅNG BAKOM STÄNGDA DÖRRAR
- **RÄTTSSÄKERHET:** DU KAN INTE FÅ ETT STRAFF UTAN EN DOM FRÅN EN DOMSTOL



# DEL 5 OCH 6. SISTA DELEN HANDLAR OM STRAFF OCH KRIMINALITET!



**FRIKÄND**

Påföljd:  
Dömd till fängelse  
vid grövre brott,  
upprepat brott

Påföljd:  
Vård inom  
socialtjänsten  
vanligt för ungdomar

Påföljd:  
Dömd till böter  
dagsböter är  
beroende på inkomst  
eller  
penningböter som är  
en fast summa

**RÄTTEGÅNG**

Påföljd:  
Samhällstjänst  
istället för fängelse  
jobbar man utan lön

Påföljd:  
Skadestånd  
Betala för det  
förstörda

Påföljd:  
Psykiatrisk vård  
om det visas att  
den dömda var  
sinnessjuk

Påföljd:  
Elektronisk fotboja  
övervakare  
istället för fängelse

Påföljd:  
Skyddstillsyn  
en övervakare  
under en prøvotid

Påföljd:  
Villkorlig dom  
en varning



# STRAFF - PÅFÖLJDER

- **PÅFÖLJD = STRAFF**
- **PENNINGBÖTER:** DU BETALAR EN VISS SUMMA PÅ EN GÅNG
- **DAGSBÖTER:** DU BETALAR EN VISS SUMMA I ETT VISST ANTAL DAGAR T EX 100 KR À 50 DAGAR
- **SKYDDSTILLSYN:** DU DÖMS TILL ATT TRÄFFA EN ÖVERVAKARE REGELBUNDET.
- **UNDANLÅTELSE:** ÅKLAGAREN ÅTALER INTE. MAN TAS OFTA DÅ OM HAND AV SOCIALA MYNDIGHETER.



# STRAFF - PÅFÖLJDER

- **VILLKORLIG DOM:** DU BLIR "FRI" MEN BEGÅR DU ETT NYTT BROTT UNDER DENNA DOMEN SÅ BLIR DET FÄNGELSE.
- **FÄNGELSE**
- **PSYKIATRISK VÅRD:** DÖMS TILL VÅRD PÅ ÖPPEN ELLER SLUTEN ANSTALT.
- **SAMHÄLLSTJÄNST:** FÅR JOBBA INOM SAMHÄLLET ETT VISST ANTAL TIMMAR.
- **FOTBOJA:** EN SÄNDARE PLACERAS RUNT FOTEN SÅ ATT MAN HELA TIDEN SER VAR DU BEFINNER DIG



# UNGDOMAR OCH BROTT

- SNATTERI, STÖLD ÄR VANLIGAST
- ÖVER HÄLFTEN AV ÅRSKURS NIO HAR STULIT NÅGOT
- 15 ÅR STRAFFMYNDIG
- 18 ÅR HELT MYNDIG



# VARFÖR STRAFFAS MAN FÖR BROTT?

- AVSKRÄCKA ANDRA  
(ALLMÄN PREVENTION)
- AVSKRÄCKA HONOM/HENNE  
(INDIVID PREVENTION)
- SKYDDA ALLMÄNHETEN
- ANPASSA BROTTSLINGEN TILL  
SAMHÄLLET IGEN  
(RESOCIALISERING)



# KRIMINALVÅRDEN

- Fängelserna ska inte bara bestraffa, de ska också hjälpa brottslingen att få ett bättre liv.
- I fängelset får man vård och stöd så att han inte begår fler brott när han/hon blir frisläppt. Ex. studera, olika aktiviteter, genom arbete i fängelset.
- I fängelset åtskiljer man personer för att det inte ska bli en skola för brott.



# FÄNGELSE AV OLIKA SLAG

- Öppen anstalt: Friare verksamhet, ofta nära hemmet. Möjlighet till permissioner och frigång.
- Sluten anstalt:
- Sluten anstalt med förhöjd säkerhet:
- Frivård: Man har en övervakare som kontrollerar och hjälper den dömda men man får gå fri. Ofta vid skyddstillsyn eller villkorligt frigiven.
  
- Fortsätt här



# BROTTLIGHET

- Man kan skilja mellan dold och synlig brottslighet.
- De som inte anmäls eller upptäcks är dolda brott.  
Ex. misshandel, snatteri och ekonomiska brott.
- De som anmäls och upptäckts är synliga brott.



# VARFÖR BLIR MAN KRIMINELL?

- Brottsligheten bland unga = stort problem.
- Reklamen kan påverka. Man vill ha saker man inte har.
- Gruppptryck. Vissa upplever spänning. De flesta ungdomsbrotten begår i grupp.
- Barn och föräldrar är mindre tillsammans på dagarna i jämförelse med förr.
- Avsaknad av förebilder.
- Droger och brott hör ofta ihop.

